

KÉT LEGENDA A PRÁGAI Ó-ÚJ ZSINAGÓGÁRÓL

[I]

Prága városában van egy zsinagóga, amely a kiűzetés legrégibb idejéből származik. A hagyomány szerint ennek az épületnek az alapjaiba a Jeruzsálemi Nagy Templom sok követ is beépítették.

A Nagy Templom lerombolása után az angyalok közül számosan szárnyukra emelték az elpusztított Szentély néhány követ, és szóltak az Úrhoz, áldassék az Ő neve: – Örökkévaló Istenünk, a Világegyetem Királya, engedd meg, hogy elvigyük ezeket a szent köveket a messze távolba és időlegesen elhelyezzük őket egy erre méltó helyre azzal a feltétellel, hogy mihelyt a Templom újra felépül, visszahozzuk őket ide, ahonnan származnak. –

És amikor az Úr jóváhagyta kérésüket, az angyalok a szárnyaikon nyugvó súlyos kövekkel, amelyek mintha csak madárpelyhek lettek volna, könnyedén fölszálltak a magasba, és sokáig repültek, amíg el nem érték Prága városát, annak is a zsidó negyedét. Ott leereszkedtek a földre, figyelmesen körülnéztek, kiválasztották a legszebb helyet, és a köveket gondosan egymás mellé helyezve, ismét fölemelkedtek a levegőébe.

A város zsidó negyedének öreg lakói hamarosan fölfedezték a különös köveket, ámulva nézték őket, és megsejtették, honnan kerültek oda. Zsinagógát emeltek föléjük, és elnevezték „Feltételhez Kötött”-nek, héber eredeti szerint „Al Tenai”-nak, mert tudva tudták, hogy a szent kövek csak feltételeesen, azaz csupán addig maradhatnak zsinagógájuk alapjaiban, amíg a Jeruzsálemi Nagy Templom Isten akaratából újra föl nem épül.

Az idő múlásával új és új nemzedékek nőttek föl, amelyeknek már nem volt tudomásuk a zsinagóga elnevezésének igazi értelméről, a két szó

kiejtését elferdítették, és lett belőlük alt-neu. A zsinagógát így aztán Alt-neu Schulnak^x kezdték nevezni, ami jiddisül Ó-Új Zsinagógát jelent.

[II]

Valóban lenyűgöző, csodálatra méltó, sejtelmes és mégis nyugalmat árasztó gyönyörű épület a világ második – diaszpórában épült és máig is fennmaradt – legrégibb zsidó temploma, a prágai Ó-Új Zsinagóga. Nála csak a wormszi régibb, mert az ottani zsidó közösség a prágainál még előbb alakult.

Az Ó-Új Zsinagóga fenséges gót stílusban épült, és három részből áll: a férfiak terméből, a nők terméből és egy kisebb imaszobából, amely jobbára azt a célt szolgálta, hogy azoknak a hívőknek tartssanak benne istentiszteletet, akik annyira el voltak foglalva, hogy a szokásos időpontokban nem tudtak a templomban megjelenni. Az utóbbi két helyiség, de kiváltképpen a nők terme minden jel szerint valamivel későbbi időből származik. A bejárat az épület déli oldalán helyezkedik el, és a kaputól néhány lépcsőfok vezet le a zsinagóga belsejébe.

A legrégibb időkben a hitközség sokáig beérte egy fából épült imaházzal. De amikor a prágai zsidóság annyira meggyarapodott, hogy a fa imaház már szűknek bizonyult a jámbor hívők befogadására, a világ teremtése utáni 4690-ik évben, vagyis a keresztény időszámítás szerint Kr. u. 929-ben egybegyűltek a hitközség előljárói, és elhatározták, hogy pompás kőzsinagógát építenek. Erre a célra a Zsidó Városban elterülő puszta kis halmot választották, melynek tetejét kövek, romok és félig korhadt fák borították.

Amikor a munkások nekiláttak a talajgyengítésnek, ásás közben fehér kőtömbökből álló sér tetlen faltöredékekre bukkantak, amelyek egy régi templom maradványainak látszottak. És amikor még egy szarvasbőrből készült perga-

^x Az Alt-neu Schul neve ihlette Theodor Herzl a zsidó állam gondolatát megfogalmazó utópisztikus regénye, az *Alt-Neuland* (1902) címének megválasztására. (Magyarul Kohn O.: *Ósi föld – új ország*, 1916; Márkus A.: *Ósújorszag*, amely 1929 és 1938 között hat kiadást ért meg.) Érdekes még, hogy a héber fordítás címe *Tel Aviv*, vagyis a Tavasz Dombja lett, a tel szó egy ősi város romhalmazzal borított dombjára, az aviv, a terasz pedig a megújult élet szimbólumára utal. Innen kapta aztán nevét a mai Izrael első, cionista erőfeszítéssel felépített nagyvárosa.

mentekercset meg néhány héber imakönyvet is találtak, a feltevés beigazolódott.

Az idő tájt két követ tartózkodott Prágában Jeruzsálemből, hogy a Szent Város szegényeinek támogatására pénzt gyűjtsön. Mivel ezek a férfiak kitűntek bölcsességben és a Talmud ismeretében, a prágai hitközségnek a Talmud tudományában ugyancsak jártas rabbija, rav Chiszdaj kikerítte tanácsukat a talált kövekre vonatkozóan, mert a prágai zsidóknak igen nagy gondot okozott, hogy mi történjék velük.

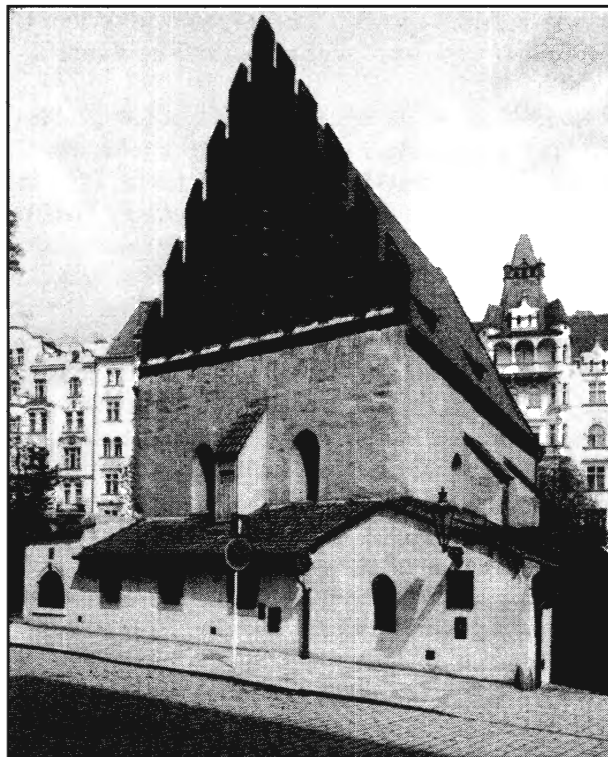
A két jeruzsálemi követ így szólt: – Nyilvánvaló, hogy már a Második Templom idején éltek itt zsidók, és templomot is építettek maguknak, ám az valamely okból elpusztult. Mivel pedig ezek a kövek már egyszer szent célt szolgáltak, és sértetlenül fennmaradtak, fel kell őket használni az új épülethez. És még azt is tanácsoljuk nektek, hogy zsinagógátokat a tiberiasihoz hasonlóan, vagyis a Jeruzsálemi Szent Templom mintájára építsétek fel. Az ablakai tehát legyenek „skufim-atumim”, vagyis nyílásaik kívül szélesek, befelé pedig a fal teljes vastagságában szűkülők. Az óriás boltozat két oszlopon nyugodjék, és néhány lépcsőfok vezessen a zsinagóga belsejébe, amely ezáltal fekdjön a föld színénél mélyebben, mert írva vagyon:

„A mélységből kiáltok Hozzád, ó Uram!”

Ha így építetek föl zsinagógátokat, akkor e helyen meghallgat benneteket a Mindenható, és kegyesen óvni fogja ezt az ájtatosságnak szentelt házat tüztől is, víztől is. –

De a hitközség nem minden tagja értett egyet ezzel a tanáccsal. Sokan úgy vélték, hogy megfogadása a Jeruzsálemi Templom megsértését jelentené. De amikor a hitközség elöljárója, Slo-mo Kuns álmában megjelent Éliás próféta, és elrendelte neki, hogy a jeruzsálemi követek útmutatása szerint járjanak el, akkor már az egész tagság egyhangúan igent mondott, és a két szentföldi megrakodva a Szent Város szegényeinek küldött busás ajándékokkal, elhagyta Prágát. És hogy a hitközség ama tagjainak is elégtétel adassék, akik a Jeruzsálemi Templom mintája követését szentségtörésnek tekintették, a hagyomány szerint az elöljárók úgy döntöttek, hogy a Templom pusztulása miatt érzett gyász jeléül a zsinagóga falait sötétre festetik.

Az építkezés véghezvitelével Sirenski jeles szászországi építésszt bízták meg.

A PRÁGAI Ó-ÚJ ZSINAGÓGA

A munkálatok gyorsan haladtak előre, és két év eltelte után, a keresztény időszámítás szerint Kr. u. 931-ben^x savuot ünnepén díszes szertartás keretében fölszentelték a zsinagógát, amely az Alt-neu Schul nevet kapta. Ennek oka az volt, hogy ez az új iskola (azaz templom) a régi már elpusztult iskola (azaz templom) köveinek felhasználásával épült fel.^{xx}

Az Ó-Új Zsinagóga belsejében hosszú idők folyamán úgyszólván semmi sem változott. Kivételt csak a fából készült, gazdag aranyozott faragásokkal díszített frigyszekrény képzett, amely 1784-ben árvíz áldozatául esett. Ezekiel Landau, Prága rabbija elrendelte, hogy öntött fém-ből újat készítsenek. Erre a célra a hitközség valamennyi tagja fémtárgyakat adományozott. És hogy senki ki ne maradjon, a földhözragadt szegények legalább egy-egy fémgombbal járultak hozzá a frigyszekrény újraépítéséhez.

A hosszú évezred a zsinagóga amúgy is sötétre festett falait mély, sűrű feketeséggel vonta be. De mivel isten neve versekbe foglalva többször is szerepel a falakon, nem volt szabad őket újrafesteni. Ám az ezeréves por még más szentséget

^x A valóságban 1270 körül.

^{xx} E név eredetére többféle magyarázat is van. Az egyik a héber „al tenaj”-ből származtatja, ami magyarul „feltételesen”-t, „feltételhez kötött”-et jelent. Egy másik nézet szerint, amikor a zsinagóga felépült, az „új” nevet kapta szemben a még mindig fennálló „rég”i fatemplommal. És amikor a későbbi időkben még egy harmadik zsinagógát is kapott Prága, az „új” elnevezés erre az új épületre szállt át, a fatemplom megőrizte a „rég”i nevet, és a második, a közbeeső időszakban épült, „Ó-Új” Zsinagóga lett.

is őriz a zsidóság számára: drága őseinek véréért. És emiatt sem volt szabad a falakhoz hozzányúlni.

1389-ben IV. Vencel király uralkodásának idején, Prága lakosságának söpredéke, a féktelen és durva tömeg kegyetlen támadást intézett a Zsidó Város ellen, melynek lakói két lehetőség között választhattak: vagy lemondanak gyönyörű szent hitükről, vagy meghalnak. A megrémült öregek, férfiak, nők, gyermekek az Ó-Új Zsinagógába menekültek, mint valami mentsvárba. A támadás olyan váratlanul érte őket, hogy nem tudták megszervezni az ellenállást az óriási túlerővel szemben. A felbőszült, megtébolyodott sokaság betörte a zsinagóga kapuját, és rárontott a hívőkre. És mivel nem akadt egyetlen ember sem, aki megtagadta volna ősei szent hitét, mindenkit, gyermekeket, anyákat, fiatalokat és öregeket kegyetlenül lemészárolták. Az ártatlanok vére tiszta, nemes áldozat gyanánt fröcskölte be Isten házának falait.

Egy kézirat szerint a Prágából Németország felé menekülő hordák után IV. Vencel király lovascsapatot küldött, de az már nem tudta utolérni a csőcseléket. De inkább az a szomorú igazság, és emellett tanúskodik sok jeles történész is, hogy IV. Vencel király teljesen büntetlenül hagyta ezt a véres gáztettet. Ez nemcsak a zsidóságot, hanem az ország becsületes tisztviselőit és a nép java részét is felbőszítette a király ellen, akitől utóbb még jobban elfordult, mert feleségét, a királynét szétépette agaraival, és a királyné gyóntatóját, Nepomuki Jánost pedig a Moldvába fullasztatta.

Az Ó-Új Zsinagógát a hosszú évszázadok folyamán sokszor fenyegette a romlás veszélye. De amint azt a jeruzsálemi bölcs követek annak idején megjósolták, Isten kegyelméből máig is fennmaradt. Az egyik legnagyobb veszély az 1558-ik évi pusztító tűzvész volt. S ekkor csoda történt. Mialatt körös-körül magasra csaptak a lángok, és házat ház után nyeltek el, a zsinagóga tetejére két csodaszép hófehér galamb szállt le őrangyalként, s csak amikor a hatalmas tüzet sikerült végképp eloltani és az Ó-Új Zsinagóga már nem szorult védelemre, csak akkor tárta szét a két galamb méltóságteljesen a szárnyát, és a magasba emelkedve hamarosan eltűnt az ég felhői között.

Zev Vilnay: *Legends of Jerusalem*, Philadelphia 1980 (I) és V. V. Tomek: *Prazské židovské povesti a legendy* (Prágai zsidó mondák és legendák), Prága 1932 (II) egy-egy fejezete nyomán

ÁTDOLGOZTA ZÁDOR MARGIT

מְסִיחַ! עָרִיב עָיֵה

*Sikerekben gazdag,
eredményes boldog új évet
kívánunk*

LHB

LEUMI-HITEL BANK RT.

az üzletemberek bankja

H-1052 Budapest, Bárczy István utca 3-5.
Tel.: 117-7233 Fax: 117-7328 Tx: 22 2186

Megjelent az

ESÉLY

93/4. száma

A TARTALOMBÓL:

- Gosztonyi Géza: *Hatóság / Szolgálat*
- Bill Jordan: *A szociális munka bemutatása*
- Betlen Anna: *Érdekvédelem, vállalkozás, nagypolitika*
- *Önsegítő egyesületek a munkanélküliség ellen*

Az ESÉLY kapható

a nagyobb könyvesboltokban Budapesten.

Előfizethető a szerkesztőségben.

Címünk: 1088 Bp., Múzeum krt. 4/b-c

ELTE Szoc.pol. Tanszék

Telefon: 266-9833/22-98 mellék

Előfizetés 1 évre 480,- Ft

Egy szám ára: 80,- Ft